

Vastaus kirjalliseen kysymykseen sähkönsiirron korkeaan hintatasoon puuttumisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Ritva Elomaan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 66/2019 vp:

Mitä konkreettisia toimia hallitus aikoo tehdä sähkönsiirtohintojen madaltamisen eteen tällä vaalikaudella ja

olisiko hallituksen mielestä tavoiteltavaa saada sähkönsiirtoliiketoiminta valtion omistukseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Sähkönsiirtohintojen 2010-luvulla tapahtuneen nousun taustalla ovat erityisesti tiukentuneet toimitusvarmuusvaatimukset, jotka lisättiin lainsäädäntöön vuonna 2013. Vuodenvaihteen 2011–2012 Hannu- ja Tapani-myrskyjen seurauksena jopa 570 000 verkkoasiakasta oli ilman sähköä, mikä osoitti sähkönjakelun olevan hyvin altis sään ääri-ilmiöille, kuten myrskyille ja puuston suurelle lumikuormalle. Vuoden 2013 sähkömarkkinalain 51 §:n mukaan jakeluverkon vioittuminen myrskyn tai lumikuorman seurauksena ei saa aiheuttaa verkon käyttäjälle sähkönjakelun keskeytystä, joka kestää asemakaava-alueella yli 6 tuntia. Asemakaava-alueen ulkopuolella sähkönjakelun keskeytys ei saa ylittää 36 tuntia. Sähkömarkkinalain 119 §:n mukaan mainitut toimitusvarmuuden tasot on saavutettava vuoden 2028 loppuun mennessä. Energiavirasto on myöntänyt useille verkkoyhtiöille lisää aikaa toimitusvarmuustavoitteen saavuttamiseksi, mikä osaltaan lievittää siirtomaksujen hinnankorotuspainetta.

Hallituksen esityksessä HE 20/2013 vp. arvioitiin, että toimitusvarmuusvaatimukset edellyttäisivät noin 3,5 miljardin euron lisäinvestoinnit 15 vuodessa. Eduskunnan talousvaliokunta tarkasteli vuoden 2013 sähkömarkkinalakiesityksen käsittelyn yhteydessä laajasti sään ääri-ilmiöitä koskevaa tutkimusta. Mietinnössään valiokunta totesi, että ”toimitusvarmuuden parantamiseen liittyvät esitykset perustuvat siihen oletamaan, että koetut sään ääri-ilmiöt tulevat jatkumaan ja mahdollisesti jopa lisääntymään. Alan tutkimustyö tukee tätä oletamaa.” Valiokunta totesi johtopäätöksensä, että ”tutkimustulokset tukevat ehdotetun sääntelyn tarvetta”.

Uudet toimitusvarmuusvaatimukset ovat ennakoidusti aiheuttaneet sähköyhtiöille aikaisempaa enemmän investointitarpeita, jotka ovat näkyneet asiakkaille merkittävinä sähkön siirtohintojen

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 66/2019 vp

korotuksina. Toisaalta investoinnit ovat jo parantaneet huomattavasti toimitusvarmuuden tasoa. Esimerkiksi tammikuussa 2019 sähköjä 100 000 suomalaiselta katkoneen Aapeli-myrskyn tuhot olisivat professori Jarmo Partasen julkisuudessa esiintyneen arvion mukaan olleet Hannu- ja Tapani-myrskyjä vastaavalla tasolla, mikäli jo tehtyjä sähköverkon toimitusvarmuuden parantavia investointeja ja johtoalueiden levennyksiä ei olisi tehty. Jakeluverkonhaltijoiden investointimäärien arvioidaan tasoittuvan vuoden 2020 alusta lähtien, mikä myös vaikuttaa siirtohintojen nousupainetta tasoittavasti tulevaisuudessa.

Sähkön kokonaishinta ja siirtohinta ovat Suomessa kotitalouksille verrattain edullisia muuhun Eurooppaan verrattaessa. Energiavirasto on esittänyt vertailun, jonka mukaan sen verkonhaltijalle hyväksymä kohtuullinen tuotto ei poikkea muiden maiden sääntelyviranomaisten hyväksymistä tasoista. Sallittu kohtuullinen tuotto on laskenut viime vuosina ja laskee seuraavan valvontakauden aikana entisestään. Asiantuntijat, kuten Aalto-yliopiston professori Timo Kuosmanen ja LUT-yliopiston professori Jarmo Partanen, ovat pitäneet sähkömarkkinalakia ja Energiaviraston valvontamenetelmiä varsin hyvin toimivina.

Koska sähkön siirron maksuilla on vaikutus kaikkien suomalaisten sähkönkäyttäjien käytössä olevaan rahamäärään, hallitus seuraa niiden kehitystä ja verkkosäätelyn toimivuutta jatkuvasti.

Varmistaakseen kohtuullisen sähkön siirtohinnan myös tulevaisuudessa, työ- ja elinkeinoministeriö asetti syksyllä 2018 selvitysmiehen tarkastelemaan sähkön siirtohintojen korotusten taustalla olevia syitä sekä etsimään vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa toimitusvarmuutta parantavia investointeja. Marraskuussa 2018 julkaistussa siirtohintoja ja toimitusvarmuutta koskevassa raportissa selvitysmieheksi nimetty professori Partanen arvioi nykyisen sähköverkkohinnoittelun valvontamenetelmän toimineen haasteellisessa ympäristössä pääpiirteittäin hyvin. Tarvittavat investoinnit aiheuttavat Partasen arvion mukaan 10–40 % hinnankorotuspaineen siirtohintoihin vuoden 2012 tilanteeseen verrattuna, mikäli investoinnit tehdään vuoteen 2028 mennessä. Professori Partasen selvityksen mukaan vuosina 2013–2028 jakeluverkkojen toimitusvarmuustason nosto aiheuttaisi yhteensä 3 miljardin euron investointikustannukset. Energiaviraston verkkoyhtiöiden ilmoittamista verkonkehittämissuunnitelmista laskema kustannusarvio toimitusvarmuustason nostolle on 2,2 miljardia euroa vuosien 2014–2028 välisenä aikana. Näin ollen toteutuvat kustannukset sähkön toimitusvarmuuden parantamiseksi ovat alittamassa hallituksen esityksen mukaisen 3,5 miljardin euron kustannusarvion.

Hallitus on ryhtynyt myös toimiin ehkäistäkseen kohtuuttomia siirtohintojen korotuksia. Työ- ja elinkeinoministeriössä tarkastellaan uudelleen sähkömarkkinalain 26 a §:n sisältämän korotuskatosäännöksen 15 prosentin rajaa. Samassa yhteydessä työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan lakiesitystä, joka pidentäisi verkonhaltijoiden sallitun tuoton alittavien alijäämien tasoitusjaksoa kahden valvontajakson mittaiseksi kahdeksaan vuoteen. Muutos on kirjattu myös hallitusohjelmaan, ja sillä vähennettäisiin paineita äkillisiin ja merkittäviin hinnankorotuksiin. Nykytilanteessa sähköverkkohinnoittelun sääntely tapahtuu neljän vuoden valvontajaksoissa. Jos verkonhaltijan hinnoittelu on jäänyt valvontajakson aikana alle lain salliman maksimitason, on verkonhaltijalla oikeus sisällyttää tämä niin sanottu alijäämä hinnoitteluun kyseessä olevaa valvontajak-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 66/2019 vp

soa seuraavalla jaksolla. Jatkamalla tasoitusjaksoa kahden valvontajakson mittaiseksi, verkonhaltija voi jaksottaa alijäämän keräämisen pitemmälle ajalle. Käytännössä muutos tasaisi siten siirtomaksujen kehitystä, kun siirtomaksumäärä voitaisiin kerätä pidemmällä aikavälillä. Hallituksen esitys eduskunnalle on tarkoitus antaa vuoden 2019 syysistuntokauden aikana.

Hallitus pyrkii vähentämään siirtohintojen korotuspainetta myös kehittämällä sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Lisäksi hallitusohjelman mukaan älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjouston potentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman Älyverkkotyöryhmän vuonna 2018 esittämien ehdotusten täytäntöönpanolla voidaan pitkällä aikavälillä vähentää tarvetta investointeihin sähkön tuotantoon ja sähköverkkojen siirtokapasiteettiin. Verkkoyhtiöt ovat tähän asti parantaneet toimitusvarmuutta pääasiassa verkkoinvestoinnein, vaikka kaapelointi itessään ei ole lain asettama velvoite. Myös selvitysmies Partanen ehdotti älyverkkoratkaisuja selvityksessään vuonna 2018 kaapeloinnille vaihtoehtoisena kustannustehokkaampana keinona parantaa toimitusvarmuutta.

Sähköjärjestelmän joustavuuden lisääminen toteutettaisiin mahdollistamalla paremmin kulutuksenjouston hyödyntäminen verkkoyhtiöille. Keskeisiä välineitä ovat älykkään kuormanohjauksen, hajautetun oman tuotannon ja sähkön varastoinnin lisääminen. Joustavuuden lisääminen edellyttää yhtäältä sääntelyn kehittämistä, toisaalta laajamittaista uuden teknologian käyttöönottoa sähköverkoissa, sähköalan yrityksissä ja asiakkaiden kohteissa. Älyverkkotyöryhmän esitykset muodostavat kokonaisuuden, joiden yhteisvaikutuksia eri asiakasryhmille ja toimitusvarmuuteen arvioidaan tarkemmin lainsäädännön valmisteluvaiheessa. Hallituksen esitys eduskunnalle on tarkoitus antaa vuosina 2020–2021. Toimenpiteiden täytäntöönpano edellyttää investointien ja tietojärjestelmien kehittämisen vuoksi siirtymäaikoja.

Valtio hankki sähkön kantaverkkoyhtiö Fingridin osake-enemmistön ja määräysvallan itselleen vuonna 2011. Kantaverkko-omistus on valtiolle strateginen sijoitus, jonka säilyminen kansallisessa omistuksessa on perustellusti turvattu valtion enemmistöomistuksella ja määräysvallalla.

Suomen sähköistyksen alusta alkaen sähkönjakelua harjoittavat yritykset ovat olleet suurelta osin kuntien omistuksessa. Valtiolla on ollut omistussuhde sähkön jakeluverkkoihin noin 20 vuoden ajan ainoastaan Imatran Voiman ja sittemmin Fortumin kautta. Käytännössä yksityisessä omistuksessa on nykyisin lähinnä kaksi suurinta jakeluyhtiötä: Caruna ja Elenia. Lisäksi jotkin verkot ovat käyttäjiensä omistamia.

Sähkön jakeluverkkojen nykyisten omistusjärjestelyiden purkaminen valtion toimesta olisi perustulaisissa määritellyn omaisuudensuojan kannalta kyseenalaista. Verkkojen hankinta valtion omistukseen vaatisi varsin suuria pääomia, joiden suuruusluokkaa voidaan arvioida Energiaviraston valvontamallin tietojen perusteella. Energiaviraston mukaan maan kaikkien jakeluverkkojen yhteenlaskettu nykykäyttöarvo eli pääoma, jolle tuotto lasketaan, oli vuonna 2017 yhteensä lähes 11 miljardia euroa. Carunan ja Elenian verkkojen nykykäyttöarvo oli vuonna 2017 yhteensä 4,2 miljardia euroa. Yksityisessä omistuksessa olevien jakeluverkkojen hankkiminen valtion omistukseen ei ole hallituksen ensisijainen tavoite huomioiden asian perustuslaillisen näkökannan ja mahdolliset merkittävät valtiontaloudelliset vaikutukset.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 66/2019 vp

Helsingissä 3.9.2019

Elinkeinoministeri Katri Kulmuni